

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 17 maja 2018 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach zawieranych między sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem – Badanie z urzędu przez sąd krajowy zagadnienia, czy umowa jest objęta zakresem zastosowania tej dyrektywy – Artykuł 2 lit. c) – Pojęcie „sprzedawcy lub dostawcy” – Instytucja szkolnictwa wyższego finansowana w zasadniczym zakresie ze środków publicznych – Umowa dotycząca nieoprocentowanego planu spłaty czesnego za studia oraz pokrycia kosztów podróży w ramach studiów

W sprawie C-147/16

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez vredegerrecht te Antwerpen (sąd pokoju w Antwerpii, Belgia) postanowieniem z dnia 10 marca 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 14 marca 2016 r., w postępowaniu:

Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW

przeciwko

Susan Romy Jozef Kuijpers,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: J.L. da Cruz Vilaça, prezes izby, E. Levits, A. Borg Barthet, M. Berger (sprawozdawca) i F. Biltgen, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,

sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 9 marca 2017 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu belgijskiego przez J. Van Holm, M. Jacobs i L. Van den Broeck, a także J.C. Halleux, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez ekspertów P. Cambiego i B. Zammitta,
- w imieniu rządu austriackiego przez G. Eberharda, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: niderlandzki.

– w imieniu Komisji Europejskiej przez M. van Beeka i D. Roussanova, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 30 listopada 2017 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW, niezależną instytucją szkolnictwa wyższego z siedzibą w Antwerpii (Belgia) (zwaną dalej „KdG”) a Susan Romy Jozef Kuijpers w przedmiocie zwrotu przez tę instytucję czesnego oraz opłat tytułem kosztów podróży w ramach studiów powiększonych o należne odsetki oraz zapłaty odszkodowania.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motyw dziesiąty dyrektywy 93/13 przewiduje:

„bardziej skuteczną ochronę konsumenta można osiągnąć poprzez przyjęcie jednolitych norm prawnych dotyczących nieuczciwych warunków; powyższe normy powinny odnosić się do wszelkich umów zawieranych pomiędzy sprzedawcami lub dostawcami a konsumentami, przy czym niniejsza dyrektywa nie będzie dotyczyła między innymi umów o pracę, umów dotyczących sukcesji praw, umów dotyczących praw z zakresu prawa rodzinnego oraz umów dotyczących tworzenia i organizowania spółek lub porozumień partnerskich”.

- 4 Motyw 14 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„państwa członkowskie muszą jednakże zapewnić, iż w umowach nie będą zamieszczane nieuczciwe warunki, szczególnie dlatego, że niniejsza dyrektywa odnosi się również do handlu, przedsiębiorstw i zawodów o charakterze publicznym”.

- 5 Zgodnie z art. 1 ust. 1 tej dyrektywy:

„Celem niniejszej dyrektywy jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach zawieranych pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem”.

- 6 Artykuł 2 dyrektywy 93/13 stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[...]

- b) »konsument« oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem [jej działalnością zawodową];

c) »sprzedawca lub dostawca« oznacza każdą osobę fizyczną lub prawną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach dotyczących handlu, przedsiębiorstwa lub zawodu [w ramach swej działalności zawodowej], bez względu na to, czy należy do sektora publicznego czy prywatnego”.

7 Artykuł 3 tej dyrektywy przewiduje:

„1. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

2. Warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

Fakt, że niektóre aspekty [elementy] warunku lub jeden szczególny warunek były negocjowane indywidualnie, nie wyłącza stosowania niniejszego artykułu do pozostałej części umowy, jeżeli ogólna ocena umowy wskazuje na to, że została ona sporządzona w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

Jeśli sprzedawca lub dostawca twierdzi, że standardowe warunki umowne zostały wynegocjowane indywidualnie, ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na nim.

3. Załącznik zawiera przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe”.

8 Artykuł 6 ust. 1 wspomnianej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

Prawo belgijskie

9 Dyrektywa 93/13 została przetransponowana do prawa belgijskiego w drodze art. 73–78 Wet betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming (ustawy dotyczącej praktyk rynkowych i ochrony konsumenta) z dnia 6 kwietnia 2010 r. (*Belgisch Staatsblad* z dnia 12 kwietnia 2010 r., s. 20803). Artykuły te zostały następnie uchylone, a ich treść została przejęta przez art. VI.83–VI.87. Wetboek van economisch recht (kodeksu prawa gospodarczego).

10 Artykuł VI.83 Wetboek van economisch recht przewiduje, że jego przepisy dotyczące nieuczciwych warunków w umowach stosują się wyłącznie do umów zawartych między przedsiębiorstwem i konsumentem.

11 Artykuł I.1 tego kodeksu w pkt 1 definiuje pojęcie „przedsiębiorstwa” jako „każdą osobę fizyczną lub prawną realizującą w sposób długotrwały cel gospodarczy, w tym ich związki”.

12 Z postanowienia odsyłającego wynika, że Wet betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming wprowadziła pojęcie „przedsiębiorstwa” do Wetboek van economisch recht, które zatępiło pojęcie „sprzedawcy”.

- 13 Artykuł 806 *Gerechtelijk Wetboek* (belgijskiego kodeksu postępowania cywilnego) brzmi następująco:

„W wyroku zaocznym sąd uwzględni roszczenia lub zarzuty zgłoszone przez stronę obecną na rozprawie, z wyjątkiem sytuacji, gdyby postępowanie, roszczenia lub zarzuty były sprzeczne z porządkiem publicznym”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 14 W dniu 3 lutego 2014 r. S. Kuijpers, wówczas studentka KdG, była zobowiązana do zapłaty na rzecz tej uczelni kwoty 1546 EUR tytułem czesnego za studia za lata akademickie 2012/2013 i 2013/2014 oraz tytułem podróży w ramach studiów.
- 15 Ponieważ Susan Kuijpers nie była w stanie spłacić swojego długu w drodze jednorazowej zapłaty, zainteresowana oraz KdG *studievoorzieningsdienst* (zwany dalej „wydział KdG Stuvo”) uzgodniły w oparciu o umowę na piśmie zwrot wyliczony według nieoprocentowanego planu spłaty. Zgodnie z tą umową wydział KdG Stuvo miał wypłacić S. Kuijpers kwotę potrzebną do spłaty jej długu względem KdG, w zamian za zobowiązanie się zainteresowanej do wpłacania każdego miesiąca na rzecz wydziału KdG Stuvo, począwszy od dnia 25 lutego 2014 r. i to przez okres siedmiu miesięcy kwoty 200 EUR. Przewidziano tam również, że pozostałe saldo w kwocie 146 EUR zostanie uregulowane w dniu 25 września 2014 r.
- 16 Ponadto umowa zawierała klauzulę, stosowaną w razie braku płatności, sformułowaną w następujący sposób:
- „W wypadku niespłacenia w terminie kwoty pożyczki (w całości albo w części) zostaną naliczone odsetki w wysokości 10% rocznie, naliczane od pozostałej do zapłaty części długu, natychmiast wymagalne, bez uprzedniego wysłania wezwania do zapłaty i to od dnia następującego po dniu niedochowanego terminu płatności. W takim wypadku należne będzie także odszkodowanie tytułem pokrycia kosztów administracyjnych ściągnięcia wierzytelności, którego wysokość ustala się umownie na 10% pozostałej do zapłaty kwoty długu, jednak nie mniej niż 100 EUR”.
- 17 Susan Kuijpers nie wpłaciła żądanej kwoty pomimo otrzymania skierowanego przez wydział KdG Stuvo wezwania do zapłaty.
- 18 W dniu 27 listopada 2015 r. KdG wystąpiło przeciwko S. Kuijpers do *vredegerecht te Antwerpen* (sądu pokoju w Antwerpii) z żądaniem wydania nakazu zapłaty: kwoty głównej (1546 EUR), odsetek za zwłokę w wysokości 10% od dnia 25 lutego 2014 r. (269,81 EUR) i kosztów (154,60 EUR). Susan Kuijpers nie stawiała się przed sądem ani nie była reprezentowana przez pełnomocnika przed tym sądem.
- 19 Mocą wyroku częściowego z dnia 4 lutego 2016 r. sąd odsyłający uwzględnił żądanie KdG w zakresie kwoty należnej w postępowaniu głównym. Jeśli chodzi o objęte żądaniem odsetki i odszkodowanie, sąd zarządził ponowne wszczęcie debaty sądowej i wezwał KdG do przedstawienia uwag w przedmiocie ewentualnego zwrócenia się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.
- 20 Sąd odsyłający wskazuje, że zważywszy na fakt, iż S. Kuijpers nie stawiała się przed sądem, ma on obowiązek, na podstawie art. 806 *code judiciaire*, uwzględnić żądanie KdG, z wyjątkiem przypadku, gdyby postępowanie lub to żądanie byłyby sprzeczne z porządkiem publicznym.
- 21 W tym względzie, po pierwsze, sąd odsyłający stawia sobie pytanie, czy w ramach postępowania zaocznego może zbadać z urzędu zagadnienie, czy umowa, na której opiera się żądanie KdG, wchodzi w zakres przepisów krajowych stanowiących transpozycję dyrektywy 93/13. W szczególności nie ma

pewności, czy w Belgii przepisy dotyczące nieuczciwych warunków w umowie mają charakter normy porządku publicznego. Sąd ten stawia sobie zatem pytanie o zgodność krajowych norm proceduralnych z tą dyrektywą w zakresie, w jakim sprzeciwiają się one takiemu badaniu.

- 22 Po drugie, sąd odsyłający zadaje sobie pytanie, czy umowa zawarta między KdG i S. Kuijpers wchodzi w zakres stosowania przepisów krajowych dotyczących nieuczciwych warunków w umowie. W tych ramach sąd ten ma jednak pewne wątpliwości, jeśli chodzi o zgodność tych przepisów z dyrektywą 93/13, ponieważ ich zakres stosowania jest zdefiniowany nie poprzez odniesienie do umów zawartych między konsumentem i „sprzedawcą lub dostawcą”, lecz poprzez odniesienie do umów zawartych między konsumentem a „przedsiębiorstwem”. W każdym razie sąd ten stawia sobie pytanie, czy instytucję szkolnictwa wyższego, taką jak KdG, która w podstawowym zakresie jest finansowana ze środków publicznych, należy uznać za „przedsiębiorstwo” albo „sprzedawcę lub dostawcę”, w przypadku gdy przyznaje studentowi plan spłaty tego rodzaju, co plan będący przedmiotem w postępowaniu głównym.
- 23 W tych okolicznościach *vredegerecht te Antwerpen* (sąd pokoju w Antwerpii) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy sąd krajowy rozpoznający powództwo przeciwko konsumentowi w związku z wykonaniem umowy, jeżeli zgodnie z procesowym prawem krajowym jest wyłącznie uprawniony do badania z urzędu, czy żądanie stanowi naruszenie normy krajowej o charakterze normy porządku publicznego, jest w taki sam sposób uprawniony z urzędu – nawet w razie niestawiennictwa strony – do zbadania czy i do stwierdzenia, że umowa będąca przedmiotem postępowania jest objęta zakresem stosowania dyrektywy [93/13], tak jak została ona przetransponowana do prawa belgijskiego?
- 2) Czy niezależną instytucję szkolnictwa wyższego, która oferuje konsumentowi subwencionowane kształcenie, należy postrzegać w związku z umową w sprawie tego kształcenia za chesne, w danym wypadku powiększone o kwotę tytułem zwrotu kosztów poniesionych przez tę instytucję, jako przedsiębiorstwo w rozumieniu prawa europejskiego?
- 3) Czy umowa zawarta między konsumentem i niezależną subwencionowaną instytucją szkolnictwa wyższego, dotycząca umożliwienia subwencionowanego kształcenia przez tę instytucję jest objęta zakresem stosowania dyrektywy [93/13] i czy niezależną instytucję szkolnictwa wyższego oferującą konsumentowi subwencionowane kształcenie należy postrzegać w związku z umową w sprawie tego kształcenia jako sprzedawcę lub dostawcę w rozumieniu dyrektywy?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 24 W pierwszym pytaniu sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy wydający rozstrzygnięcie zaocznie i mający uprawnienia, zgodnie z krajowymi normami procesowymi, do badania z urzędu niezgodności między klauzulą, na której jest oparte żądanie, a krajowymi normami o charakterze norm porządku publicznego, może, a nawet musi, zbadać z urzędu, czy umowa zawierająca tę klauzulę wchodzi w zakres stosowania tej dyrektywy.
- 25 Z postanowienia odsyłającego wynika, że pytanie to wiąże się z istnieniem w prawie belgijskim art. 806 code judiciaire, który wymaga od sądu krajowego wydającego rozstrzygnięcie zaocznie, uwzględnienia żądań lub zarzutów obrony strony stawiającej się przed sądem, z wyjątkiem sytuacji, gdy postępowanie, te żądania lub zarzuty są sprzeczne z porządkiem publicznym. Zatem sąd krajowy

wydający rozstrzygnięcie zaocznie może z urzędu podnieść jedynie zarzuty dotyczące porządku publicznego. Jednakże w zakresie, w jakim nie jest pewne, czy belgijskie przepisy dotyczące nieuczciwych warunków stanowią normy porządku publicznego, sąd ten ma wątpliwości, czy może zbadać z urzędu w szczególności, czy umowa, taka jak ta, która jest przedmiotem postępowania głównego wchodzi w zakres dyrektywy 93/13.

- 26 W celu udzielenia odpowiedzi na zadane pytanie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem system ochrony ustanowiony na mocy dyrektywy 93/13 opiera się na założeniu, iż konsument znajduje się w gorszym położeniu niż sprzedawca lub dostawca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi on się na warunki sformułowane uprzednio przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść (wyroki: z dnia 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 7 grudnia 2017 r., Banco Santander, C-598/15, EU:C:2017:945, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 27 Trybunał orzekł też, że ze względu na tę słabszą pozycję jednej ze stron art. 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi, że nieuczciwe postanowienia umowne nie są wiążące dla konsumentów. Jak wynika zatem z orzecznictwa, jest to przepis bezwzględnie obowiązujący, który zmierza do zastąpienia ustanowionej przez umowę formalnej równowagi praw i obowiązków stron umowy rzeczywistą równowagą, która przywraca równość stron (wyroki: z dnia 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 20 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 28 W celu zagwarantowania ochrony, o której mowa w tej dyrektywie, Trybunał podkreślił, że sytuacja nierówności między konsumentem a sprzedawcą lub dostawcą może zostać załagodzona jedynie poprzez aktywną interwencję organu niezwiązanego ze stronami umowy (wyroki: z dnia 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 21 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 14 kwietnia 2016 r., Sales Sinués i Drame Ba, C-381/14 i C-385/14, EU:C:2016:252, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 29 To w świetle tych rozważań Trybunał orzekł, że w ramach zadań ciążących na sądzie krajowym zgodnie z przepisami dyrektywy 93/13 jest on obowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne mają charakter nieuczciwy, i dokonawszy takiego badania, do zniwelowania braku równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 października 2006 r., Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, pkt 38; z dnia 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 22, 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 30 Tymczasem obowiązek ten niesie ze sobą również obowiązek sądu krajowego do zbadania, czy umowa zawierająca klauzulę służącą jako podstawa żądania wchodzi w zakres zastosowania tej dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, pkt 49 i analogicznie z dnia 4 czerwca 2015 r., Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, pkt 46). Ocena z urzędu, czy klauzula znajdująca się w analizowanej umowie ma nieuczciwy charakter, w istocie nieuchronnie wymaga, aby sędzia ten wcześniej zbadał, czy umowa ta wchodzi w zakres niniejszej dyrektywy.
- 31 Owe obowiązki spoczywające na sądzie krajowym należy uznać za konieczne dla zapewnienia konsumentowi skutecznej ochrony gwarantowanej w dyrektywie 93/13, zważywszy w szczególności na poważne ryzyko, jakie może wystąpić przy nieznanomości własnych praw lub przy trudnościach w ich wykonywaniu (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 października 2006 r., Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 16 listopada 2010 r., Pohotovost', C-76/10, EU:C:2010:685, pkt 42).

- 32 Tak więc ochrona przyznana konsumentom w dyrektywie 93/13 rozciąga się zatem na sytuacje, w których konsument, który zawarł z przedsiębiorcą umowę zawierającą nieuczciwy warunek, nie podnosi nieuczciwości, po pierwsze, okoliczności, że umowa ta nie wchodzi w zakres zastosowania tej dyrektywy i, po drugie, nieuczciwego charakteru tego warunku, ponieważ albo nie jest on świadomy swych praw, albo ze względu na wysokie koszty postępowania przed sądem (zob. podobnie wyrok z dnia 26 października 2006 r., Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo; a także postanowienie z dnia 16 listopada 2010 r., Pohotovost, C-76/10, EU:C:2010:685, pkt 43).
- 33 Jeżeli chodzi o wykonywanie tych obowiązków przez sąd krajowy orzekający zaocznie, to należy przypomnieć, że w braku regulacji w prawie Unii w tym zakresie, rodzaje postępowań mających na celu zapewnienie ochrony praw podmiotów, które wywodzą oni z prawa Unii, należą do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich w oparciu o zasadę ich autonomii proceduralnej. Tymczasem te zasady postępowania nie mogą być mniej korzystne niż w przypadku podobnych sytuacji regulowanych przepisami prawa krajowego (zasada równoważności) ani nie mogą być ukształtowane w taki sposób, że w praktyce korzystanie z przyznanym konsumentom uprawnień wynikających z prawa Unii stanie się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione (zasada skuteczności) (zob. analogicznie wyrok z dnia 30 maja 2013 r., Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 34 Jeśli chodzi o zasadę równoważności, do której w sposób dorozumiany odnosi się pierwsze pytanie prejudycjalne i która sama w niniejszej sprawie jest przedmiotem postępowania, to należy podkreślić – jak zostało przypomniane w pkt 27 niniejszego wyroku – że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi przepis o charakterze bezwzględnie obowiązującym (wyrok z dnia 30 maja 2013 r., Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 Ponadto Trybunał już orzekł, że art. 6 dyrektywy 93/13, z uwagi na charakter i wagę interesu publicznego leżącego u podstaw ochrony udzielanej przez tę dyrektywę konsumentom, należy uznać za równoważny z krajowymi przepisami posiadającymi w ramach krajowego porządku prawnego rangę norm porządku publicznego. Należy uznać, że ta kwalifikacja rozszerza się na wszystkie przepisy dyrektywy, które są niezbędne do realizacji celu zamierzonego przez rzeczoną art. 6 (wyrok z dnia 30 maja 2013 r., Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 36 Wynika stąd, że jeżeli sąd krajowy jest właściwy, zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi, do zbadania z urzędu sprzeczności żądania z krajowymi zasadami porządku publicznego, co według wskazówek dostarczonych w postanowieniu odsyłającym ma miejsce w belgijskim systemie sądowniczym sądu orzekającego zaocznie, powinien on również wykonywać to uprawnienie w celu oceny z urzędu, w świetle kryteriów ustanowionych przez dyrektywę 93/13, czy sporny warunek umowy, na którym opiera się żądanie, jak również umowa, która go zawiera, wchodzi w zakres stosowania tej dyrektywy i w danym wypadku czy warunek ten jest nieuczciwy (zob. analogicznie wyrok z dnia 30 maja 2013 r., Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 45).
- 37 W świetle powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy udzielić odpowiedzi, że dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy orzekający zaocznie i posiadający uprawnienie, na podstawie krajowych norm proceduralnych, do zbadania z urzędu sprzeczności między warunkiem stanowiącym podstawę żądania i krajowymi zasadami porządku publicznego, ma obowiązek zbadania z urzędu, czy umowa zawierająca ten warunek należy do zakresu stosowania tej dyrektywy i – w danym wypadku – ewentualnie nieuczciwy charakter tego warunku.

W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego

- 38 Poprzez pytania drugie i trzecie sąd odsyłający zwraca się o ustalenie, po pierwsze, czy samodzielna instytucja szkolnictwa wyższego, taka jak KdG, powinna być uznana za przedsiębiorstwo w rozumieniu prawa Unii, w wypadku gdy oferuje konsumentowi subwencionowane kształcenie i która otrzymuje z tego tytułu jedynie opłatę za wpis, ewentualnie powiększoną o kwoty stanowiące zwrot tytułem opłat wyszczególnionych przez tę instytucję. Po drugie, sąd ten zwraca się z pytaniem, czy umowa zawarta między konsumentem a taką instytucją dotycząca świadczenia tej instytucji wchodzi w zakres stosowania dyrektywy 93/13 i czy ta instytucja musi w ramach tej umowy być uznana za „sprzedawcę lub dostawcę” w rozumieniu tej dyrektywy.
- 39 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 1 dyrektywy 93/13 akt ten stosuje się nie w odniesieniu do umów zawartych między „przedsiębiorstwem” i konsumentem, lecz do umów zawartych między „sprzedawcą lub dostawcą” i konsumentem, tak że nie można w ramach postępowania głównego ustalić, czy instytucję szkolnictwa taką jak KdG należy uznać za „przedsiębiorstwo” w rozumieniu prawa Unii.
- 40 Ponadto z pism, jakimi dysponuje Trybunał, wynika, że termin „przedsiębiorstwo”, który znajduje się w art. VI.83 code de droit économique, został użyty przez prawodawcę belgijskiego dla transpozycji do krajowego porządku prawnego terminu „sprzedawca lub dostawca”, użytego w art. 2 lit. c) dyrektywy 93/13.
- 41 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału sądy krajowe, stosując prawo krajowe, są zobowiązane tak dalece, jak jest to możliwe, dokonywać jego wykładni w świetle brzmienia i celu dyrektywy 93/13, tak by osiągnąć przewidziany w niej rezultat, a zatem zastosować się do art. 288 akapit trzeci TFUE. Ten obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego zgodnej z prawem Unii jest w istocie nierozzerwalnie związany z systemem traktatu FUE, gdyż zezwala sądom krajowym na zapewnienie, w ramach ich właściwości, pełnej skuteczności prawa Unii przy rozpoznawaniu zawisłych przed nimi sporów (zob. analogicznie wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 79 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 42 Wynika stąd, że w ramach postępowania głównego pojęcie „przedsiębiorstwa”, takie jak to używane w prawie belgijskim, powinno być interpretowane przez sąd krajowy w sposób zgodny z pojęciem „sprzedawcy lub dostawcy” w rozumieniu dyrektywy 93/13, a w szczególności z definicją znajdującą się w art. 2 lit. c) tego aktu.
- 43 Ponadto z pism znajdujących się w dyspozycji Trybunału wynika również, że umowa będąca przedmiotem postępowania głównego, która została podpisana przez KdG i S. Kuijpers, przewiduje plan spłaty bez oprocentowania kwot należnych przez tę ostatnią tytułem czesnego i opłat związanych z dojazdami na uczelnię.
- 44 W tym kontekście należy rozumieć pytania drugie i trzecie w ten sposób, że podlegają one analizie łącznej w tym znaczeniu, iż sąd odsyłający zasadniczo zwraca się o ustalenie, czy samodzielna instytucja szkolnictwa, taka jak ta w postępowaniu głównym, która uzgodniła w drodze umowy z jednym ze swoich studentów ułatwienia w płatnościach kwot należnych przez tego ostatniego tytułem czesnego i kosztów podróży powinna być uznana w ramach tej umowy za „sprzedawcę lub dostawcę” w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy 93/13, tak że umowa ta wchodzi w zakres stosowania tej dyrektywy.
- 45 W tym względzie należy przypomnieć, że dyrektywa 93/13 ma zastosowanie, jak wynika z jej art. 1 ust. 1 i art. 3 ust. 1, do warunków zawartych w „umowach zawieranych pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem”, które „nie były indywidualnie negocjowane”.

- 46 Jak zatem stanowi motyw dziesiąty dyrektywy 93/13, jednolite normy prawne dotyczące nieuczciwych warunków powinny odnosić się do „wszelkich umów” zawieranych pomiędzy „sprzedawcą lub dostawcą” a „konsumentem”, zgodnie z definicjami zawartymi w art. 2 lit. b) i c) tej dyrektywy.
- 47 Zgodnie z art. 2 lit. c) dyrektywy 93/13 pojęcie „sprzedawcy lub dostawcy” jest zdefiniowane jako oznaczające każdą osobę fizyczną lub prawną, która w umowach objętych zakresem dyrektywy 93/13 wykonuje działalność gospodarczą lub zawodową, bez względu na to, czy należy ona do sektora publicznego, czy prywatnego.
- 48 Z samego brzmienia tego przepisu wynika, że prawodawca Unii miał zamiar ustanowić szeroką koncepcję pojęcia „sprzedawcy lub dostawcy” (zob. podobnie wyrok z dnia 30 maja 2013 r., *Asbeek Brusse i de Man Garabito*, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 49 Po pierwsze, zastosowanie określenia „każda” w tym przepisie podkreśla, że za „sprzedawcę lub dostawcę” należy uznać każdą osobę fizyczną lub prawną w rozumieniu dyrektywy 93/13, jeśli wykonuje swoją działalność zawodową.
- 50 Po drugie, ten sam przepis ma na celu każdą działalność zawodową, bez względu na to, czy należy ona do sektora publicznego, czy prywatnego. Stąd zatem zgodnie z motywem trzynastym dyrektywy 93/13 stosuje się również w odniesieniu do działalności zawodowej należącej do sektora publicznego (zob. podobnie wyrok z dnia 15 stycznia 2015 r., *Šiba*, C-537/13, EU:C:2015:14, pkt 25).
- 51 Wynika stąd, że art. 2 lit. c) dyrektywy 93/13 nie wyklucza ze swojego zakresu zastosowania ani jednostek realizujących cel interesu ogólnego, ani tych posiadających status instytucji publicznej (zob. analogicznie wyrok z dnia 3 października 2013 r., *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs*, C-59/12, EU:C:2013:634, pkt 32). Ponadto, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 57 swojej opinii, skoro zadania o charakterze publicznym i leżące w interesie ogólnym są często realizowane w formie całkowicie nienastawionej na osiągnięcie zysków, to okoliczność, że podmiot jest nastawiony bądź nie jest nastawiony na zysk, nie ma znaczenia dla definicji „sprzedawcy lub dostawcy” w rozumieniu tej dyrektywy.
- 52 Ponadto z brzmienia art. 2 lit. c) dyrektywy 93/13 wynika, że dla zakwalifikowania jako „sprzedawca lub dostawca” konieczne jest, aby dana osoba działała „w ramach swojej działalności zawodowej”. Odnośnie do art. 2 lit. b) tej dyrektywy przepis ten stanowi, iż pojęcie „konsumenta” oznacza „każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem [jej działalnością gospodarczą i zawodową]”.
- 53 Tak więc dyrektywa 93/13 określa umowy, do których ma zastosowanie, poprzez odniesienie do statusu kontrahentów, w zależności od tego, czy działają oni w ramach swojej działalności zawodowej (wyroki: z dnia 30 maja 2013 r., *Asbeek Brusse i de Man Garabito*, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 30; a także z dnia 3 września 2015 r., *Costea*, C-110/14, EU:C:2015:538, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 54 Kryterium to odpowiada idei, którą przypomniano już w pkt 26 niniejszego wyroku, na której opiera się system ochrony ustanowiony na mocy dyrektywy 93/13, czyli że konsument znajduje się w gorszym położeniu niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi on się na warunki sformułowane uprzednio przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść (zob. wyroki: z dnia 30 maja 2013 r., *Asbeek Brusse i de Man Garabito*, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 31; a także z dnia 3 września 2015 r., *Costea*, C-110/14, EU:C:2015:538, pkt 18 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 55 Z powyższego wynika, że pojęcie „sprzedawcy lub dostawcy” w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy 93/13 jest terminem funkcjonalnym pociągającym za sobą przeprowadzenie oceny w zakresie, czy stosunek umowny wpisuje się w ramy działalności, jaką podejmuje osoba jako działalność zawodową (zob. analogicznie postanowienie z dnia 27 kwietnia 2017 r., Bachman, C-535/16, niepublikowane, EU:C:2017:321, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 56 W niniejszej sprawie rządy belgijski i austriacki podnoszą, że KdG jako instytucja szkolnictwa wyższego finansowana w zasadniczym zakresie ze środków publicznych nie powinno być uznane za „przedsiębiorstwo” zgodnie z akceptacją tego pojęcia przyjętą w prawie konkurencji Unii, a zatem za „sprzedawcę lub dostawcę” w rozumieniu dyrektywy 93/13, ponieważ świadczenie usług edukacyjnych, jakie dostarcza, stanowi „usługę” w rozumieniu art. 57 TFUE (zob. podobnie wyrok z dnia 7 grudnia 1993 r., Wirth, C-109/92, EU:C:1993:916, pkt 16, 17).
- 57 W tym względzie z akt sprawy, jakimi dysponuje Trybunał, wynika, że w każdym razie niniejsza sprawa nie dotyczy bezpośrednio misji edukacyjnej instytucji szkolnictwa, takiej jak KdG. Przedmiotem niniejszej sprawy jest natomiast świadczenie tej instytucji dostarczone tytułem uzupełniającym i akcesoryjnym względem jej działalności edukacyjnej, polegające na zaoferowaniu, w drodze umowy, nieoprocentowany plan spłaty kwot należnych tej instytucji od studentki. Tymczasem takie świadczenie służy ze swej natury ułatwieniu spłaty istniejącego długu i zasadniczo stanowi umowę pożyczki.
- 58 Sąd należy stwierdzić, z zastrzeżeniem zbadania przez sąd odsyłający elementów opisanych w punkcie poprzedzającym, że instytucja taka jak KdG, dostarczając w ramach umowy takiego świadczenia o charakterze uzupełniającym i akcesoryjnym względem jej działalności edukacyjnej, działa jako „sprzedawca lub dostawca” w rozumieniu dyrektywy 93/13.
- 59 Wykładnia ta jest wsparta realizowanym przez tę dyrektywę celem ochrony. W ramach umowy takiej jak ta będąca przedmiotem postępowania głównego istnieje bowiem zasadniczo nierówność między instytucją szkolnictwa a studentką, wynikająca z faktu asymetrii informacji i kompetencji technicznych między tymi stronami. Taka instytucja dysponuje bowiem stałą strukturą i kompetencjami technicznymi, które niekoniecznie są w dyspozycji studenta działającego w celach prywatnych, który incydentalnie jest skonfrontowany z taką umową.
- 60 W świetle powyższych rozważań i z zastrzeżeniem zweryfikowania, jakiego powinien dokonać sąd odsyłający, na pytania drugie i trzecie trzeba udzielić odpowiedzi, że art. 2 lit. c) dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż niezależna instytucja szkolnictwa, taka jak ta w postępowaniu głównym, która w drodze umowy dokonuje uzgodnień z jedną ze swoich studentek w zakresie ułatwienia spłaty kwot należnych od tej ostatniej tytułem czesnego za studia oraz kosztów podróży w ramach studiów, musi być uznana w ramach tej umowy za „sprzedawcę lub dostawcę” w rozumieniu tego przepisu, tak że umowa ta wchodzi w zakres stosowania tej dyrektywy.

W przedmiocie kosztów

- 61 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Dyrektywę Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy orzekający zaocznie i posiadający uprawnienie, na podstawie krajowych norm proceduralnych, do**

zbadania z urzędu sprzeczności między warunkiem stanowiącym podstawę żądania i krajowymi zasadami porządku publicznego, ma obowiązek zbadania z urzędu, czy umowa zawierająca ten warunek należy do zakresu stosowania tej dyrektywy i – w danym wypadku – ewentualnie nieuczciwy charakter tego warunku.

- 2) **Z zastrzeżeniem zweryfikowania, jakiego powinien dokonać sąd odsyłający, art. 2 lit. c) dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż niezależna instytucja szkolnictwa, taka jak ta w postępowaniu głównym, która w drodze umowy dokonuje uzgodnień z jedną ze swoich studentek w zakresie ułatwienia spłaty kwot należnych od tej ostatniej tytułem czesnego za studia oraz kosztów podróży w ramach studiów, musi być uznana w ramach tej umowy za „sprzedawcę lub dostawcę” w rozumieniu tego przepisu, tak że umowa ta wchodzi w zakres stosowania tej dyrektywy.**

Podpisy